

TÜRKİYE’DE YÜKSEK OLAN VERGİ YÜKÜ DEĞİL, VERGİ BASKISI !!!

Türkiye’de vergi yükü üzerine çok sayıda akademik çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların önemli bir kısmında vergi yükü göstergeleri üzerinden ülkeler arası ve vergi türleri itibariyle karşılaştırma yapılmaktadır. Vergi yükü göstergeleri üzerinden ülkeler arası karşılaştırma yapmak bile tek başına önemli olabilir. Ancak bir ülkenin vergi yükünün düşük veya yüksek olmasını tek başına anlamlandırmak çoğu zaman mümkün değildir.

En popüler vergi yükü terimi; toplam vergi yüküdür;

Vergi yükü denildiğinde en fazla kullanılan kavram toplam vergi yüküdür. Çünkü bu kavram bir ülkenin vergi yükünü ifade eder ve toplam vergi gelirlerinin milli gelire oranlanmasıyla elde edilir. Bununla birlikte; bireysel, bölgesel, sektörel, gelir gruplarına, illere ve hatta meslek gruplarına göre vergi yükü hesaplamaları yapılabilmektedir.

Türkiye’de toplam vergi yükü OECD ortalamasının oldukça altındadır;

OECD’nin “Revenue Statistics 2019” yayınında da belirtildiği üzere, 2018 yılı sonu itibariyle Türkiye’de toplam vergi yükü %24,4’tür. Aynı yılda OECD ortalaması ise %34,3 olarak gerçekleşmiştir. OECD verilerine göre, 1965 yılından günümüze kadar Türkiye’de vergi yükünün en yüksek olduğu yıl %25,9 ile 2011 yılı iken, en düşük olduğu yıl ise %9,1 ile 1970 yılıdır. 1965-2018 dönemi ortalaması ise %17,3’tür. Aynı dönemde OECD ortalaması ise %31,4’tür.

2019 yılı itibariyle 36 OECD üyesi ülke içinde Türkiye vergi yükünün en düşük olduğu 5. ülkedir;

36 ülke içinde en düşük vergi yükü oranı %16,1 ile Meksika’dır. Meksika’yı sırasıyla; Şili (%21,1), İrlanda (%22,3), İngiltere (%24,3) ve Türkiye (%24,4) takip etmektedir. Öte yandan en yüksek olduğu ilk beş ülke ise sırasıyla; Danimarka (%44,9), Belçika (%44,8), Fransa (%46,1), İsveç (%43,9) ve Finlandiya’dır (%42,7). Görüldüğü gibi, vergi yükünün yüksek

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SAKARYA EKONOMİK VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SESAM

olduğu ülkeler içinde İskandinav ülkeleri dikkat çekmektedir. Diğer iki İskandinav ülkesinin vergi yükü de OECD ortalamasının üzerindedir (Norveç %39, İzlanda %36,7).

Vergi yükünün düşük olduğu ülkelerde KDV ve diğer tüketim vergilerinin yüksekliği dikkat çekiyor;

Vergi yükü ile ilgili esas konumuza yaklaştık. Her ne kadar Türkiye, Şili ve Meksika gibi gelişmekte olan ülkelerde vergi yükü düşük olsa da özellikle KDV ve tüketim vergilerinin toplam vergi gelirleri içindeki payı OECD ortalamasının üzerindedir. Dolayısıyla bu ülkelerde temel sorunun dolaysız vergi olarak nitelendirilen vergilerde, yükün düşük olmasıdır. Bu nedenle vergi adaleti konusu gelişmekte olan ülkelerin önemli sorunları arasında yer alır.

Diğer tüketim vergilerinde Türkiye OECD üyesi ülkeler arasında birinci sırada;

2018 itibariyle diğer tüketim vergileri olarak nitelendirilen (KDV hariç diğer tüketim vergileri) vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payında OECD ortalaması %12,2'dir. Türkiye'de ise söz konusu oran %23,3'tür. Bu oranla Türkiye 36 OECD üyesi ülke içinde en yüksek ülke konumundadır. Diğer tüketim vergileri büyük oranda ülkemizdeki Özel Tüketim Vergisini (ÖTV) akıllara getirmektedir.

Türkiye gelir vergisi yükünde en düşük 7. ülke konumundadır ve genellikle gelişmekte olan ülkelerde gelir vergisi yükü düşüktür;

Türkiye'nin gelir ve kurumlar vergisi ortalaması OECD ortalamasının altındadır. Özellikle gelir vergisinin toplam vergi gelirleri içindeki payında Türkiye 36 ülke içinde en düşük 7. ülke konumundadır (Gelir vergisinin en düşük olduğu ülkeler sırasıyla; Şili, Slovakya, Çek Cumhuriyeti, Litvanya, Macaristan, Slovenya ve Türkiye). Ancak Türkiye'de 2018 yılında vergi gelirleri içinde 2019 ile 2020 bütçe tahminlerinde gelir vergisi tahsilatının ÖTV'den yüksek olması, ilerleyen yıllarda sürekli tartışılan vergi adaleti konusuna olumlu etki yapabilir.

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SAKARYA EKONOMİK VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SESAM

Gelişmekte olan ülkelerin esas sorunu vergi yükünden ziyade vergi baskısıdır;

Burada şunu belirtmek gerekir; Türkiye'nin vergi yükü birçok ülkeden düşük olmasına rağmen, vergilerin yüksek olduğuna dair memnuniyetsizliğin sebepleri nelerdir? Niçin Türkiye'de vergiler sürekli tartışılmaktadır? Türkiye'de vergilerin oldukça yüksek olduğuna ilişkin yaygın kanaatin altında yatan temel faktör nedir? Vergi adaleti konusunun ülkemizde sürekli tartışılan bir konu olmasına yol açan ana faktör(ler) ne(ler)dir? Aslında bu ve bunun gibi soruların tek ve kesin doğru bir cevabı yoktur. Ancak vergi baskısı kavramının ülkemiz açısından önemini ifade etmek bu soruların cevaplandırılmasına katkı sağlayabilir.

OECD üyesi ülkeler içinde kişi başına düşen gelirden Türkiye, Meksika ve Şili'den sonra en düşük üçüncü ülkedir;

Kişi başına düşen gelirin düşük olduğu ülkelerde vergi baskısı yüksektir şeklinde bir genelleme yapmak her zaman doğru olmayabilir. Ancak yukarıda ifade edilen soru(n)lara cevap bulmada bu ifade yol gösterici olabilir. Genellikle gelişmekte olan ülkelerde vergi yükü gelişmiş ülkelerdeki insanlara göre daha düşük olmasına rağmen, verginin daha fazla hissedilmesinin en önemli nedenlerinden biri gelir düzeyinin düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, özellikle dolaysız vergi yükünün düşüklüğü, ekonomik ve siyasi istikrarsızlar, vergi idaresinden kaynaklanan sorunlar, yanlış uygulanan vergi politikaları gibi daha birçok sorundan bahsedilebilir. Dolayısıyla orta ve uzun vadede yakalanan ekonomik istikrar sonucu elde edilen büyüme performanslarının sürekli hale getirilerek, ülke refahının ve dolayısıyla kişi başına düşen gelirin arttırılması, vergi baskısı problemi ile mücadele etmede etkili olabilir.

OECD ülkeleri arasında vergi baskısı açısından önemli farklılıklar vardır;

1979 tarihinde kurulan İsviçre Liberal Enstitü yazarlarından Pierre Bessard 2017 yılında "Kişisel Haklar ve OECD Ülkelerinde Vergi Baskısı" adlı bir araştırma yapmıştır. Çalışmada OECD'nin zararlı vergi rekabetine yönelik yürüttüğü çalışmalar ve OECD ülkelerinde belirlenen 18 kritere göre ülkelerin "***vergi baskısı endeksi***" hesaplanmıştır. Buna göre ülkeler

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SAKARYA EKONOMİK VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SESAM

üç kategoride incelenmiştir. Birinci kategoride; hafif düzeyde vergi baskısı olan ülkeler, ikinci kategoride; orta düzeyde vergi baskısı olan ülkeler ve üçüncü kategoride ise güçlü/yüksek vergi baskısı olan ülkeler yer almaktadır. Oluşturulan endekse göre puanı 3,2 ve altında olan ülkeler birinci, 3,3 ile 4,1 arasında olan ülkeler ikinci, 4,2 ve üzerinde olan ülkeler ise üçüncü kategoride yer almaktadır. Buna göre Türkiye'nin endeks puanı 4,8'tür.

Türkiye OECD üyesi ülkeler içinde yüksek vergi baskısının olduğu ülke grubunda yer almaktadır;

Açıklanan rapora göre, Türkiye 35 OECD üyesi ülke içinde Meksika (5,0) ve Yunanistan'dan (5,0) sonra vergi baskısının en yüksek olduğu 3. ülkedir. Bu ülkeler dışında yüksek vergi baskısının olduğu ülkeler grubunda; İsrail (4,8), İtalya (4,6), Macaristan (4,4), Portekiz ve Fransa (4,3), Slovenya, Slovakya ve Belçika (4,2) yer almaktadır. İsviçre (3,2), Yeni Zelanda (3,1), Estonya (2,7), Kanada (2,4) ve İsviçre (2,4) ise hafif düzeyde vergi baskısının hissedildiği ülkelerdir. Bu ülkeler dışında kalan OECD üyesi ülkeler ise (Örn; İspanya, Avusturya, İngiltere, Japonya, Almanya, Danimarka, ABD, İrlanda, vb.) orta düzeyde vergi baskısının hissedildiği ülke grubunda yer almaktadır.

Vergi baskısının hesaplanması için 3 farklı kategoride 18 kriter dikkate alınmıştır;

Yapılan araştırma; Vergi Yönetimi, Kamu Yönetimi ve İnsan Özgürlüğü olmak üzere 3 farklı kategoride yürütülmüştür. ***Vergi yönetimi*** kategorisinde: toplam vergi yükü, kamu borcunun milli gelire oranı, standart KDV oranları, standart kurumlar vergisi oranı, en yüksek marjinal bireysel gelir vergisi oranı ve yerel idarelerin vergi özerkliği; ***Kamu yönetimi*** kategorisinde: hesap verilebilirlik, siyasi istikrar ve şiddetin yokluğu, hükümet verimliliği, mevzuatın kalitesi, hukukun üstünlüğü ve yolsuzluğu kontrolü; ve son olarak ***İnsan özgürlüğü*** kategorisinde ise: kişisel özgürlüklerle ilgili hukukun üstünlüğü, güvenlik ve emniyet, serbest dolaşım-örgütlenme ve toplanma özgürlüğü, sivil toplumun gücü, yasal sistem ve mülkiyet hakları ve sağlam paraya erişim kriterlerinden yararlanılmıştır.

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SAKARYA EKONOMİK VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SESAM

Görüldüğü gibi, vergi baskısının yüksekliği sadece vergilerden kaynaklanan bir sorun değildir;

Türkiye’de vergi baskısının azaltılması vergi adaletinin güçlendirilmesine ve gelir dağılımının düzelmesine katkı sağlayabilir. Bununla birlikte; verginin tabana yayılması, vergi gelirleri içinde gelir ve servet üzerinden alınan vergilerin payının yükseltilmesi, düşük gelirliler üzerindeki vergi yükünün azaltılması, vergi kaçakçılığı ile daha etkin düzeyde mücadele, vergi oranlarının düşürülmesi, vergi sayısının azaltılması, kamu harcamalarının daha etkin düzeyde yapılması, vb. gelişmelerde vergi baskısını azaltabilir, ancak tek başına yeterli değildir. Bu faktörler karşılıklı olarak birbirlerini besleyen dinamik bir süreci de beraberinde getirebilir. Yani vergi baskısının azalması vergi kaçakçılığını azaltabileceği gibi, vergi kaçakçılığındaki azalma vergi baskısını azaltabilir. İfade edilen mali faktörlerle birlikte, finansal, ekonomik, sosyal ve idari alanda görülen iyileşme de sürece olumlu katkı sağlayabilir.